

PROVOCĂRILE LA ADRESA SISTEMULUI COMERCIAL MULTILATERAL ÎN CONTEXTUL MUTAȚIILOR STRUCTURALE DIN ECONOMIA MONDIALĂ

DR. AGNES GHIBUȚIU

Abstract

Over the last decade, international trade has been growing faster than global production, steadily increasing interdependence among nations. Sustained trade growth has been accompanied by profound changes in the patterns of trade flows, reflecting new production structures emerging under the impact of rapid progress in the development of transport, communications and information technologies, major shifts in the patterns of demand, rapid expansion of global production networks, and increasing integration of developing countries into the world economy.

While global trade relations experienced a dramatic transformation during the last decade, the multilateral trading system and the WTO – the venue for international trade cooperation – failed to keep pace with the rapidly changing trade environment. Consequently, the world trade rule-book that is currently guiding international trade relations as a result of the Uruguay Round (1986-1994) and the creation of the WTO (in 1995) is stuck in the requirements of 20st century trade. Improving and adjusting multilateral trade rules and disciplines ranked among the main objectives of the Doha Round launched in 2001. However, trade negotiations have been stalled since 2008. And with this impasse, the legislative function of the WTO responsible for the elaboration of new rules has been also blocked, hindering thus the process of adjustment.

This paper addresses the main challenges confronting the multilateral trading system both in the long and short-term in its endeavour to adjust to the new realities of 21st century trade. More specifically, it takes a look at the key problems arising for international cooperation in trade from: (1) the continually shifting weight of economic power and influence within the world economy; (2) the dynamic spread of global production networks operated by TNCs; and (3) the explosion of regionalism and preferential trade agreements. Finally, the paper highlights the vital importance of concluding the Doha Round for curbing protectionist pressures and stimulating global growth, particularly under the present circumstances when the world economy continues to be plagued by the consequences of the global financial and economic crisis.

Key words: international trade, multilateral trading system, WTO, Doha Round

JEL classification: F02, F10, F13, F23

Introducere

În ultimul deceniu, configurația economiei mondiale și a comerțului internațional s-a schimbat semnificativ. Volumul schimburilor comerciale internaționale a sporit substanțial, progresele tehnologice s-au accelerat, fluxurile de informații au devenit mai rapide, costul transporturilor a scăzut, iar rețelele producției globale controlate de corporațiile transnaționale (CTN) s-au extins dinamic, înglobând un număr tot mai mare de țări, care au devenit mult mai integrate sub aspect economic și financiar.

Relațiile comerciale internaționale de azi se deosebesc foarte mult de cele din trecut. De-a lungul anilor, comerțul internațional a crescut mult mai rapid decât producția, determinând o accentuare a interdependențelor dintre națiuni. Potrivit datelor Organizației Mondiale a Comerțului (OMC), din 1950 și până în prezent, comerțul a sporit de peste 27 de ori în termeni de volum. Expansiunea sa a fost de peste trei ori mai rapidă decât creșterea PIB-ului mondial, care a sporit doar de 8 ori în aceeași perioadă. În paralel cu expansiunea dinamică a fluxurilor comerciale internaționale, s-au produs modificări importante în structura și natura comerțului internațional, reflectând noile structuri de producție cristalizate sub impactul noilor tehnologii, al mutațiilor în structura cererii, al expansiunii dinamice a rețelelor producției globale și al integrării crescânde a economiilor în dezvoltare în aceste rețele.

În timp ce configurația și structura relațiilor comerciale internaționale au suferit transformări profunde, sistemul comercial multilateral construit în jurul OMC nu s-a adaptat la noile realități din peisajul comercial internațional, adică la cerințele comerțului secolului al XXI-lea. A trecut peste un deceniu și jumătate de la ultima ajustare a sistemului comercial multilateral – cu prilejul încheierii Runderi Uruguay (1986-1994) și al creării OMC (în 1995) –, când a fost negociat actualul set de reguli și discipline comerciale. Tocmai din acest motiv, printre obiectivele majore ale primei runde de negocieri comerciale multilaterale din istoria OMC – Runda Doha, lansată în noiembrie 2001 – figurau îmbunătățirea și ajustarea regulilor și disciplinelor multilaterale la noile realități din economia mondială. Întrucât negocierile din Runda Doha au evoluat anevoios, iar din 2008 au intrat într-un blocaj care persistă și în prezent, regulile comerciale multilaterale au rămas, la rândul lor, blocate la nivelul cerințelor comerțului aferent secolului trecut.

În condițiile în care sistemul comercial multilateral nu a ținut pasul cu transformarea comerțului intervenită după încheierea Runderi Uruguay, în 1994, regulile comerciale asociate noilor realități economice aferente secolului al XXI-lea au fost elaborate în afara OMC, în cadrul acordurilor comerciale bilaterale și regionale (ca și al tratatelor bilaterale de investiții). Dispunând de propriile lor principii juridice, agende de negocieri și instanțe judecătorești pentru reglementarea disputelor, aceste aranjamente au permis abordarea unor subiecte de mare interes pentru comunitatea de afaceri, care nu sunt deloc – sau sunt insuficient – acoperite de regulile și disciplinele curente ale OMC, cum ar fi: investițiile, drepturile de proprietate intelectuală, concurența, achizițiile guvernamentale, protecția mediului, standardele de muncă ș. a. Așa se explică, de altfel, creșterea exponențială în ultimul deceniu a numărului acordurilor comerciale preferențiale (regionale și bilaterale), care au ajuns să acopere peste jumătate din comerțul mondial (WTO, 2011a). Și tot astfel se explică de ce unele țări membre ale OMC și-au pierdut interesul față de finalizarea Runderi Doha declanșate în urmă cu un deceniu, fiind în schimb puternic angrenate în negocierile comerciale regionale și bilaterale care abordează așa-numitele „subiecte comerciale de generație nouă”.

Dar, sistemul comercial multilateral este confruntat nu numai cu efectele transformărilor majore care au avut loc în lume în termeni geopolitici și economici, ci și cu circumstanțele în continuă schimbare la nivelul OMC, ca instituție și pilon al acestui sistem. În ultimul deceniu, OMC a suferit schimbări importante sub aspectul componenței sale și al subiectelor aflate pe agenda sa de lucru. Numărul membrilor săi a sporit la 153 în 2011, din care peste 2/3 reprezintă țări în dezvoltare și emergente. În prezent, organizația este confruntată cu o lume multipolară. Apariția unor mari economii emergente – precum China, India și Brazilia și multe altele – a modificat radical economia politică a OMC. Accesivitatea Chinei în 2001 a exercitat un impact profund asupra procesului decizional din sânul organizației, iar accesivitatea Rusiei în decembrie 2011 este așteptată să schimbe, la rândul său, atât dinamica procesului decizional, cât și cea a negocierilor.

În timp ce din cauza impasului Runderi Doha funcția „legislativă” a OMC – adică, funcția care vizează elaborarea de noi reguli comerciale chemate să restricționeze politicile comerciale naționale generatoare de efecte negative – este blocată, la nivelul conducerii OMC și al experților instituției a fost de mult

recunoscută nevoia stringentă a adaptării sistemului comercial multilateral și a agendei comerciale a OMC la noile realități de pe scena comercială internațională. În anii recentți, la nivelul organizației au fost depuse eforturi substanțiale în direcția identificării provocărilor la adresa sistemului comercial internațional, a popularizării acestora în rândul țărilor membre și a găsirii soluțiilor adecvate pentru abordarea acestora.

În opinia directorului general al OMC, Pascal Lamy, „în prezent, sistemul comercial multilateral este confruntat cu câteva probleme-cheie, pe care guvernele vor trebui să le abordeze dacă doresc să continue să beneficieze, ca în trecut, de aranjamentele instituționale, juridice și politice eficace – cultivate de GATT, iar apoi de OMC –, care au permis numeroaselor țări să beneficieze de comerț și să depășească sărăcia” (WTO, 2011e).

1. Provocările pe termen lung: nevoia ajustării la noile realități

---

În cercurile OMC au fost identificate trei mari sfere de probleme cu care se confruntă în prezent sistemul comercial multilateral și care generează provocări majore pentru eforturile sale de a se adapta la noile realități din economia mondială și de a realiza armonia și beneficiile reciproce în relațiile comerciale internaționale.

1.1 Provocările asociate mutațiilor structurale din economia mondială

O primă provocare importantă vizează ***deplasarea centrului de greutate a puterii economice și comerciale*** din lume dinspre țările dezvoltate înspre țările în dezvoltare/emergente și implicațiile acestei mutații structurale pentru cooperarea multilaterală și pentru guvernanta globală.

Pe măsură ce au recurs la valorificarea beneficiilor globalizării prin intermediul comerțului pentru a ajunge din urmă lumea industrializată, țările în dezvoltare/emergente, mai ales din Asia, s-au impus ca jucători tot mai importanți pe scena economică mondială.¹ Dinamica susținută a economiilor în dezvoltare/emergente în ultimul deceniu a determinat ca aceste economii să-și sporească rolul în economia mondială și să le revină ponderi crescânde în

---

¹ Un exemplu elocvent este China, a cărei influență în sistemul comercial internațional este semnificativă și este în creștere rapidă. Dimensiunea economiei sale a sporit de peste două ori de când a devenit membră a OMC în 2001, iar comerțul internațional a jucat un rol însemnat în această poveste de succes (WTO, 2011e). Este edificator faptul că, din 2009, China s-a impus ca cel mai mare exportator de bunuri pe plan mondial, luând locul Germaniei.

comerțul global. În decursul a numai 15 ani, ponderea țărilor în dezvoltare/emergente în comerțul internațional s-a majorat de la circa o treime la aproape jumătate.² Totodată, este izbitoare importanța crescândă a comerțului dintre țările în dezvoltare. Dacă în 1990, o proporție de sub o treime din comerțul țărilor în dezvoltare s-a desfășurat cu alte țări în dezvoltare, în prezent, peste jumătate din comerțul lor reprezintă comerț Sud-Sud **(WTO, 2011f)**.

Țările în dezvoltare/emergente continuă să înregistreze creșteri economice rapide, iar proiecțiile pe termen lung sugerează că ponderea lor în plan economic va crește în continuare. Iar, pe măsură ce se vor diversifica și vor deveni piețe tot mai importante de export, aceste economii vor ajunge să domine comerțul internațional (Dadush și Ali, 2010).

Aceste mutații în materie de putere și influență economică la nivel global au implicații importante pentru **politicile comerciale** și implicit pentru **cooperarea internațională în sfera comerțului**. Este însă la fel de adevărat că, pentru a fi asimilate în plan politic și organizațional, consecințele acestor mutații necesită timp. Pe măsură ce se tinde către un nou echilibru în cooperarea internațională, se vor cristaliza în mod inevitabil noi modele de relații și de guvernare globală, așa cum s-a întâmplat de altfel în decursul istoriei. Dar, până atunci, **multilateralismul traversează o perioadă foarte dificilă (WTO, 2011e)**.

O provocare majoră la adresa sistemului comercial multilateral care trebuie abordată în OMC – ca platformă a cooperării internaționale în sfera comerțului –, este nevoia asigurării unei **distribuții corecte a drepturilor și obligațiilor țărilor membre** și, deci, a redefinirii echilibrului acestora, pentru a reflecta mutarea centrului de greutate a puterii economice la nivel global **(WTO, 2011e)**. Or, la ora actuală, la nivelul comunității comerciale internaționale se manifestă opinii divergente cu privire la ce ar trebui să însemne o distribuție corectă a drepturilor și obligațiilor în cadrul sistemului comercial multilateral.

Înainte de crearea OMC în 1995, în cadrul sistemului comercial GATT a existat un aranjament în baza căruia țările dezvoltate au consimțit să-și deschidă piețele, punându-se accent pe tratamentul special și diferențiat acordat țărilor în

---

² Potrivit estimărilor OMC, creșterea spectaculoasă a comerțului desfășurat de economiile în dezvoltare, mai ales din Asia, coroborată cu prețurile înalte ale produselor de bază, au contribuit la sporirea ponderii cumulate a economiilor în dezvoltare și emergente în exporturile mondiale la nivelul record de 45% în 2010 (față de numai o treime în 2008) (WTO, 2011g).

dezvoltare. Aceste din urmă țări nu erau ținute să-și deschidă piețele într-o manieră substanțială, aranjamentul reflectând de fapt decalajele esențiale existente între cele două grupuri de țări prin prisma nivelurilor și capacităților lor de dezvoltare. Cu timpul, însă, diferențele dintre țările dezvoltate și cele în dezvoltare (și mai ales unele țări emergente) s-au îngustat, și odată cu aceasta și dihotomia relativ simplă pe care s-a fundamentat sistemul GATT. Întrucât creșterea economică a țărilor în dezvoltare a devansat-o pe cea a țărilor dezvoltate, iar decalajul dintre ele s-a restrâns, este din ce în ce mai greu de găsit echilibrul drepturilor și obligațiilor, care să fie considerat legitim și corect din perspectiva tuturor părților vizate. Aceste tensiuni au început să se manifeste deja cu mult înainte de crearea OMC în 1995, dar s-au accentuat în mod evident în ultimul deceniu, și mai ales după accesivarea Chinei la OMC în 2001.

Strâns legată de problema distribuției corecte a drepturilor și obligațiilor țărilor membre în cadrul sistemului comercial multilateral este cea a nevoii **redefinirii conceptului de reciprocitate** și a ajustării acestuia la noile realități. De fapt, la baza disensiunilor vizând prima problemă stă însuși modul de interpretare a conceptului de „**reciprocitate**” – un concept fundamental al sistemului GATT/OMC –, pe care se fundamentează schimbul de concesiuni în contextul negocierilor comerciale multilaterale. În opinia unor guverne, economiile în dezvoltare/emergente ar fi atins un asemenea nivel al competitivității și eficienței în sectoarele economice-cheie care ar justifica tratata reciprocității la paritate în materie de obligații. Alte guverne sunt de părere că aceste economii încă sunt confruntate cu provocări considerabile în termeni de dezvoltare în numeroase zone ale economiilor lor, fiind încă departe de realizarea unor venituri pe cap de locuitor și standarde de viață comparabile cu cele ale economiilor industrializate. Pe această linie de gândire, se argumentează că tratata reciprocității ca egalitate a obligațiilor nu este potrivită, pentru că nu ar asigura un standard de corectitudine și ar afecta politicile de dezvoltare.

Disensiunile în jurul interpretării acestui concept constituie, de fapt, una din cauzele majore ale eșecului realizării, până acum, a unui acord asupra unui pachet substanțial de noi reglementări comerciale în contextul Runderi Doha. Cu alte cuvinte, blocajul Runderi Doha se explică în mare parte prin faptul că guvernele nu reușesc să se pună de acord cum să fie realizat echilibrul dintre drepturi și obligații în contextul mării diversități a națiunilor **(WTO, 2011e)**. Or

acest blocaj înseamnă implicit că țările membre ale OMC nu reușesc să urnească din loc procesul de ajustare și consolidare a regulilor comerciale internaționale, care să confere comerțului un caracter mai deschis și mai previzibil, impus de noile realități din economia mondială.

1.2 Provocările asociate rețelelor producției globale gestionate de corporațiile transnaționale

---

O a doua provocare majoră la adresa sistemului comercial multilateral se referă la ***relevanța crescândă pentru comerțul internațional a rețelelor producției globale gestionate de corporațiile transnaționale (CTN)***. Fenomenul fragmentării geografice a producției în plan global sub impactul expansiunii dinamice a acestor rețele, înlesnit de tehnologiile moderne, diminuarea costurilor de transport și de liberalizarea politicilor comerciale și investiționale, a condus la schimbări importante în structura producției și a comerțului.

O proporție vastă și crescândă a comerțului internațional implică în prezent rețelele producției globale controlate de CTN, în cadrul cărora părți și componente ale diferitelor produse traversează numeroase granițe naționale, producția fiind realizată prin amplasarea diferitelor stadii ale procesului de producție în cele mai diverse destinații geografice pe întregul glob. Or, această conlucrare în realizarea producției este foarte diferită de modul tradițional de desfășurare a activităților economice/comerciale, potrivit căruia o singură țară importa componentele și părțile necesare producției, adăugând inputurile locale, forța de muncă și capitalul, și exporta apoi produsele finale. De aceea, sistemul comercial multilateral ar trebui să țină cont într-o măsură mult mai mare de importanța crescândă a lanțurilor globale ale valorii, care au consecințe pentru modul în care este măsurat/evaluat comerțul, pentru conceptele tradiționale care stau la baza analizei comerțului internațional, pentru instrumentele statistice utilizate și, nu în ultimul rând, pentru definirea politicilor comerciale în lumea de azi și, desigur, pentru cooperarea internațională în domeniu (WTO, 2011e).

În prezent, OMC este preocupat de elaborarea seturilor de date și de definirea celor mai adecvate metodologii pe care să fie fundamentate ***noile instrumente de măsurare a fluxurilor comerciale***, bazate pe valoarea adăugată, menite a reliefa conținutul național al exporturilor, după scăderea inputurilor

directe și indirecte importate.³ Existența unor instrumente adecvate pentru măsurarea fluxurilor comerciale este o premisă esențială atât pentru asigurarea unor dezbateri corespunzătoare pe plan național cu privire la comerț și la liberalizarea acestuia, cât și pentru desfășurarea negocierilor comerciale multilaterale (WTO, 2011d).

Totodată, realitatea rețelelor producției globale reclamă o mai bună examinare a *regulilor și reglementărilor din interiorul frontierelor*, adică a reglementărilor pe plan intern. Pe măsură ce taxele vamale sunt reduse treptat, fie unilateral, fie prin intermediul acordurilor comerciale preferențiale, discrepanțele dintre sistemele naționale de reglementare se pot erija în obstacole serioase în calea comerțului, necesitând o atenție mult mai mare (WTO, 2011d).

1.3 Provocările asociate proliferării acordurilor comerciale preferențiale

---

O a treia provocare majoră la adresa sistemului comercial multilateral vizează *creșterea continuă a numărului și importanței acordurilor comerciale preferențiale* și impactul acestora asupra acordurilor comerciale multilaterale.

În ultimele două decenii a avut loc o adevărată explozie a regionalismului, numărul acordurilor comerciale preferențiale sporind de peste patru ori. Potrivit estimărilor OMC, în prezent sunt active în toată lumea peste 300 asemenea acorduri (bilaterale și regionale). Cu excepția Mongoliei, toate țările membre ale OMC fac parte din cel puțin un acord preferențial (WTO, 2011a). Numărul acordurilor comerciale preferențiale este așteptat să sporească în continuare, reprezentând o dimensiune importantă a relațiilor comerciale internaționale. Totodată, conținutul lor continuă să evolueze și să se adâncească, reflectând schimbările majore din economia mondială, dar, ridicând totodată riscuri la adresa OMC și a sistemului comercial multilateral.

---

³ Statisticile tradiționale de comerț înregistrează comerțul transfrontalier pe o bază brută, motiv pentru care comerțul vertical sau fluxurile comerciale de produse intermediare sunt evidențiate de două sau de mai multe ori. În schimb, comerțul exprimat în valoare adăugată alocă valoarea adăugată fiecărui stadiu al lanțului de producție care cuprinde diferitele țări, permițând incorporarea specificității noului model de afaceri pe care este bazată producția globală. În aprilie 2011, OMC a organizat un forum global despre statisticile de comerț cu tema "Măsurarea comerțului global: dispunem de cifrele potrivite?" Răspunsurile participanților au fost aproape unanime, și anume că în prezent comunitatea internațională nu dispune de cifrele corecte care să reflecte adevărata valoare a comerțului internațional. În urma organizării acestui forum global, OMC a lansat inițiativa "Fabricat în lume" (și, respectiv, un website numit "Made in the World"), care urmărește să sprijine schimbul de proiecte, experiențe și abordări practice în ceea ce privește măsurarea comerțului în baza valorii adăugate, în scopul îmbunătățirii bazei de date statistice a OMC. De asemenea, OMC colaborează cu Eurostat, OCDE și ONU în direcția elaborării unui sistem integrat de date statistice de comerț, care să încorporeze date privind comerțul, sistemul financiar și forța de muncă ("Viziunea-2020").

În prezent, peste jumătate din comerțul internațional cade sub incidența multiplelor aranjamente comerciale preferențiale. Ponderea comerțului desfășurat în baza acordurilor comerciale preferențiale în exporturile mondiale de bunuri a sporit de la 28% în 1990, la 51% în 2008, potrivit estimărilor OMC (WTO, 2011a). Mai mult decât atât, există semnale îngrijorătoare că sectorul privat, atât din țările dezvoltate, cât și din cele în dezvoltare/emergente, consideră acordurile preferențiale mai dezirabile decât convenirea de reguli multilaterale și, respectiv, liberalizarea pe cale multilaterală a comerțului – considerate a fi un demers anevoios, de durată prea mare, imprevizibil și mult prea politizat. Astfel, de exemplu, reducerile tarifare negociate în contextul acordurilor preferențiale sunt considerate a fi “reale”, în sensul că ele diminuează nivelul taxelor vamale aplicate, putând asigura, totodată, și reguli “OMC-plus” (care exced regulile multilaterale ale OMC) în domeniile de interes pentru cercurile de afaceri, precum protecția investițiilor, reglementările vizând mediul, standardele de muncă și achizițiile guvernamentale.⁴

Un raport recent al OMC, care face o analiză detaliată a acestor acorduri și a semnificației lor pentru sistemul comercial multilateral, relevă că o mare parte a activității economice, în special în Asia, este susținută de dorința de a crea condiții favorabile pentru încorporarea țărilor respective în sistemul producției globale gestionat de CTN (WTO, 2011a). Drept urmare, se manifestă o adevărată preocupare a acestor țări pentru eliminarea taxelor vamale și crearea unui mediu prietenos de reglementare, ceea ce în sine nu ridică probleme deosebite. În același timp, însă, se evidențiază faptul că reglementările și politicile din interiorul frontierelor tind să capete o importanță atât de mare în acordurile preferențiale, încât există riscul apariției unor divergențe în materie de reglementare și, pe cale de consecință, o fragmentare a piețelor. Mai precis, analizele efectuate în cadrul OMC în legătură cu aceste acorduri relevă că, în timp ce se manifestă o convergență lentă în ceea ce privește taxele vamale, ***crește riscul divergențelor sub aspectul cadrului de reglementare.*** Faptul că

---

⁴ Probabil că cel mai ilustrativ exemplu este *Parteneriatul Transpacific* (Trans-Pacific Partnership - TPP), care este un acord de comerț liber Nord-Sud extrem de ambițios, fiind în curs de negociere (din 2010) între 11 țări dezvoltate și în dezvoltare din zona Asia-Pacific (Australia, Brunei, Noua Zeelandă, Malaysia, Peru, Singapore, SUA și Vietnam; Japonia, Canada și Mexic depun eforturi pentru a se alătura negocierilor). Alături de aspecte de politici comerciale tradiționale (taxe vamale etc.), negocierile abordează numeroase alte probleme, precum garantarea investițiilor, proprietatea intelectuală, barierele de natura reglementărilor și cele vizând forța de muncă și protecția mediului. Numeroși analiști privesc acest demers ca o alternativă la Runda Doha aflată în impas și, respectiv, ca un acord care se ridică la cerințele comerțului secolului al XXI-lea, întrucât abordează subiecte noi, orizontale, reflectând nevoile unei economii tot mai globalizate, în care predomină rețelele producției globale controlate de CTN.

acordurile comerciale preferențiale vizează într-o mai mică măsură taxele vamale este de natură să altereze esența relațiilor dintre sistemul comercial multilateral și acordurile comerciale preferențiale, generând **pericolul segmentării piețelor**. Or piețele segmentate reduc oportunitățile de comerț, împiedică realizarea economiilor de scară, tind să excludă unele țări și să introducă discriminarea.

Abordarea acestor surse potențiale de dificultate în relațiile comerciale internaționale devine o provocare crescândă pentru OMC (**WTO, 2011e**). În condițiile în care OMC are deja mari dificultăți în a-și îndeplini agenda multilaterală, riscurile discriminării bazate pe preferințe și dezintegrarea piețelor din cauza divergențelor în materie de reglementare sunt apreciabile. Iar un element adițional în ecuație, care este introdus de rețelele producției globale – ca modalitate predominantă de integrare în secolul al XXI-lea – este acela că problemele de reglementare figurează într-o măsură crescândă pe agenda acordurilor preferențiale, incluzând: problemele investiționale, politica concurenței, achizițiile guvernamentale, armonizarea sau recunoașterea reciprocă a standardelor vizând produsele și procesele ș. a. (**WTO, 2011a**).

Din ansamblul acestor motive, existența acordurilor comerciale preferențiale face necesară crearea, în OMC, a unui nou cadru de reglementare pentru aceste acorduri. De altfel, problemele asociate acestor acorduri sunt avute în vedere în contextul Runderi Doha, fiind avansate mai multe propuneri, precum: remedierea deficiențelor care există în actualul cadru legal al OMC; elaborarea unor bune practici pe care țările membre ale OMC să le urmeze în elaborarea acordurilor comerciale preferențiale; extinderea aranjamentelor preferențiale existente într-o manieră nediscriminatorie și asupra altor parteneri; accelerarea liberalizării multilaterale a comerțului în baza unei agende mai ambițioase în domeniul reglementărilor (**WTO, 2011d**).⁵

---

⁵ În contextul negocierilor curente din Runda Doha, situația concretă din OMC vizând regulile aplicabile acordurilor comerciale preferențiale a fost descrisă după cum urmează: "În prezent, în timp ce avem un <<castron tot mai mare cu spaghetti>> adică de acorduri comerciale regionale, unele mai cuprinzătoare decât altele, ca și un mecanism funcțional pentru promovarea transparenței și a înțelegerii noastre privind aceste acorduri, nu se înregistrează niciun progres palpabil în ceea ce privește definirea regulilor OMC pentru aceste acorduri. S-ar părea că se încearcă negocierea de reguli pentru aceste acorduri fără o înțelegere adecvată a accesului pe piață promovat prin aceste acorduri și, respectiv, a implicațiilor acestor acorduri pentru membrii OMC și pentru comerțul multilateral". [Vezi în acest sens: Comunicarea ambasadorului Valles Galmés, președintele Grupului de negociere privind regulile, intitulată: "The Situation of the RTA Negotiations" (WTO, 2010)]. Precizăm faptul că termenul de <<castron cu spaghetti>> a fost utilizat prima dată de renumitul economist american Jagdish Bhagwati (în 1995) pentru descrierea problemelor ridicate de acordurile comerciale preferențiale. Ulterior, termenul s-a răspândit foarte rapid și a intrat în limbajul uzual al OMC.

Este larg recunoscut faptul că regulile multilaterale ale OMC ar trebui să ofere un cadru de reglementare cuprinzător pentru toate tipurile de acorduri comerciale, în contextul căruia acordurile preferențiale să beneficieze de reguli specifice, în funcție de nevoile țărilor membre și ale operatorilor lor economici. Întrucât acest lucru nu se întâmplă, ***există riscul major ca sistemul comercial multilateral să-și piardă relevanța.***

În fine, sistemul comercial multilateral va trebui să abordeze în viitor și o serie de alte provocări de natură globală, care fie nu sunt deloc, sau sunt insuficient tratate în cadrul actualului sistem de reguli și discipline al OMC. Problemele legate de estomparea granițelor dintre politica comercială și alte politici, cum ar fi politicile cursului de schimb, politicile privind schimbările climatice, politicile de securitate alimentară sau politicile energetice vor trebui să se bucure de o atenție mult mai mare din partea țărilor membre ale OMC. Aceeași observație este validă și în ceea ce privește extinderea Acordului privind achizițiile guvernamentale sau obiectivul, încă nerealizat, al integrării celor mai sărace țări în economia globală, într-o manieră mult mai convingătoare decât este cazul în prezent (**WTO, 2011d**).

Dar dincolo de aceste provocări care se prefigurează în perspectivă, țările membre ale OMC au în fața lor o provocare mult mai presantă, aceea de a urni din loc negocierile comerciale multilaterale din Runda Doha asupra subiectelor care au fost convenite la lansarea acesteia în 2001.

---

2. Provocările pe termen scurt: nevoia încheierii Runderi Doha

---

Potrivit aprecierii directorului general al OMC, Pascal Lamy, "sistemul comercial multilateral s-a dovedit a fi de mare ajutor guvernelor în încercarea lor de a rezista presiunilor protecționiste intense pe parcursul recesiunii globale din 2008/2009. De aceea, este vitală prezervarea acestui sistem pentru a putea face față și altor crize în viitor. Orice slăbire a acestui sistem și a garanției pe care o oferă OMC ca instituție ar crea un teren favorabil pentru creșterea presiunilor protecționiste" (**WTO, 2011h**).

2.1 Runda Doha și prevenirea recrudescenței protecționismului

---

Încetinirea peste așteptări a creșterii comerțului internațional în 2011, după relansarea sa deosebit de dinamică în 2010, ca și prognozele care indică

slăbirea în continuare a dinamicii fluxurilor comerciale internaționale în următorii ani, confirmă că sechelele crizei financiare globale și ale recesiunii economice din 2008/2009 sunt încă prezente în sfera relațiilor comerciale internaționale.

Deși pe plan internațional este larg împărtășită opinia că până acum regulile și disciplinele multilaterale ale OMC au reușit să prevină într-o mare măsură exacerbarea naționalismului economic și recrudescența protecționismului comercial, s-au amplificat temerile că pe fundalul ritmului lent al redresării economiei globale, al nivelurilor ridicate ale șomajului în numeroase țări, al persistenței dezechilibrelor globale și dificultăților macroeconomice, are loc o intensificare a presiunilor protecționiste, cu riscul de a submina treptat beneficiile comerțului deschis.

Cert este că, încă de la izbucnirea crizei financiare globale în toamna anului 2008, numeroase țări ale lumii au recurs activ la ajustări ale politicilor lor comerciale ca reacție la dificultățile generate de criză, introducând o mare varietate de măsuri menite a restricționa comerțul. Și deși acțiunile guvernelor de protejare a industriilor naționale în fața șocurilor externe au alimentat temerile că fenomenul protecționist ar putea degenera într-o spirală a măsurilor de retorsiune cu efecte devastatoare, comparabile cu cele ale protecționismului comercial asociat Marii Depresiuni a anilor '1930, un asemenea scenariu pesimist nu s-a materializat. Dimpotrivă, pe plan internațional s-a conturat un larg consens că protecționismul a fost ținut în frâu în decursul crizei, fiind relativ moderat și limitat, atât în raport cu amploarea și efectele negative ale acesteia, cât și cu temerile inițiale. Totodată, se bucură de o largă susținere opinia că OMC îi revine un rol important, reușind să pondereze valul de protecționism comercial și să țină în frâu presiunile protecționiste, nu doar datorită regulilor și disciplinelor sale multilaterale, ci și capacității sale de monitorizare și de supraveghere a politicilor comerciale naționale.

Cu toate acestea, s-au înmulțit semnalele că presiunile protecționiste s-au menținut și după depășirea fazei acute a crizei. Mai mult decât atât, datele statistice disponibile indică o intensificare a acestor presiuni în perioada post-criză. Sunt relevante în acest sens rezultatele ultimelor rapoarte de monitorizare a evoluțiilor în planul politicilor comerciale la nivel global, elaborate atât de OMC, cât și de Global Trade Alert (GTA), care trag un sever semnal de alarmă cu privire la **escaladarea noilor restricții comerciale** introduse de statele lumii în cursul

anului 2011.⁶ Totodată, există și informații că sfera disputelor comerciale dintre marile puteri comerciale tinde să se extindă notabil, amplificând tensiunile comerciale pe plan internațional.

Or, recurgerea la măsuri protecționiste în condițiile în care interdependențele dintre națiunile lumii au ajuns la cote nemaîntâlnite, și în special în actualele circumstanțe economice dificile, ar fi o greșeală majoră, echivalând cu un adevărat dezastru pentru economia globală, după cum declara directorul general al OMC, Pascal Lamy (**WTO, 2011d**).

Chiar dacă este firesc ca în perioadele turbulente, marcate de dificultăți, țările să caute refugiu și protecție, protecționismul comercial nu oferă protecție, întrucât exporturile unei țări reprezintă importurile altei țări, și viceversa, iar protecționismul unei țări va atrage după sine protecționismul altei țări, toată lumea fiind în cele din urmă în pierdere.

Întrucât o eventuală recrudescență a protecționismului comercial (și în special a celui netarifar) ar determina în mod cert o încetinire a expansiunii schimburilor comerciale în plan global, țările membre ale OMC trebuie să persevereze în a opune rezistență presiunilor protecționiste și să conlucreze în direcția deschiderii piețelor și nu a închiderii acestora, iar în același timp să se asigure că sistemul comercial multilateral conceput în jurul OMC va continua să servească interesele tuturor membrilor săi, ca o poliță de asigurare împotriva tendințelor protecționiste, mai ales în vremurile dificile. Or pentru aceasta, este nevoie, înainte de toate, de *construirea unui sistem comercial global mai puternic* care să facă față provocărilor în viitor. Iar pentru a o putea construi este nevoie de o percepție comună a țărilor membre ale OMC asupra obiectivelor și direcției de urmat.⁷ Iar în acest context, Runda Doha joacă un rol crucial, guvernele trebuind să dea dovadă de curaj politic pentru a acționa cu determinare și într-o manieră coordonată pentru finalizarea ei (**WTO, 2011d**).

---

⁶ Vezi în acest sens: WTO (2011b) și Evenett (2011,a,b). Încă de la declanșarea crizei, **OMC** împreună cu OCDE și UNCTAD, monitorizează - la solicitarea G-20 - evoluțiile în planul politicilor comerciale, publicând rapoarte periodice privind modul în care aceste țări își respectă angajamentele asumate cu ocazia primei reuniuni legate de criză (din noiembrie 2008, de la Washington) de a se opune protecționismului și de a promova comerțul și investițiile globale. **Global Trade Alert (GTA)** este un organism independent, care monitorizează, tot de la începutul crizei, măsurile guvernamentale susceptibile a discrimina împotriva partenerilor comerciali, rezultatele fiind publicate sub formă de rapoarte periodice și de informații furnizate în timp real.

⁷ Cu prilejul Conferinței ministeriale a OMC din 15-17 decembrie 2011, de la Geneva, țările membre au reafirmat valoarea sistemului comercial multilateral și au convenit să-l întărească, mai cu seamă în actualul climat economic global dificil, astfel încât acesta să încurajeze creșterea economică, ocuparea forței de muncă și dezvoltarea. Totodată, a fost recunoscut rolul vital al OMC pentru menținerea piețelor deschise și combaterea tuturor formelor de protecționism (WTO, 2011c).

2.2 Stadiul negocierilor din Runda Doha

La ora actuală, există un larg consens pe plan internațional în legătură cu aprecierea că, în cadrul acțiunilor care trebuie întreprinse pentru combaterea protecționismului și pentru stimularea comerțului mondial, un loc prioritar revine **încheierii urgente a Rundeii Doha**.

Lansată în noiembrie 2001, Runda Doha s-a prelungit mai mult decât oricare dintre rundele de negocieri multilaterale din trecut (**Tabelul 1**), fiind în stare de blocaj de la Conferința ministerială a OMC din iulie 2008, ca urmare a neînțelegerilor dintre câțiva mari jucători ai scenei comerciale internaționale legate de reducerea taxelor vamale în sfera produselor industriale și, respectiv, amploarea noilor angajamente de liberalizare în acest domeniu. Iar în pofida beneficiilor evidente – economice și sistemice – pe care le-ar aduce finalizarea Rundeii Doha și a repetatelor declarații de susținere politică din partea a numeroși lideri din întreaga lume, negocierile comerciale multilaterale nu au putut fi deblocate de atunci.

Tabelul 1: Durata rundelor de negocieri comerciale multilaterale desfășurate sub auspiciile GATT/OMC

Denumirea rundeii	Anul lansării	Durata în luni
Geneva	1947	7
Annecy	1949	5
Torquay	1950	8
Geneva	1958	5
Dillon	1960	11
Kennedy	1964	37
Tokyo	1973	74
Uruguay	1986	87
Doha	2001	123 ¹

Notă: ¹ Runda Doha a depășit notabil atât termenul stabilit inițial pentru încheierea sa (începutul anului 2005), cât și termenele fixate ulterior.

Sursă: Beattie (2011).

Este la fel de adevărat că, de la lansarea negocierilor comerciale multilaterale din Runda Doha, în 2001, lumea a trecut prin transformări majore și multiple, fie în termenii numărului de membri ai OMC, ai subiectelor aflate pe agenda de lucru, fie în termeni geopolitici. Cu toate acestea, obiectivele fixate la Doha rămân la fel de relevante. Astfel, reducerea subvențiilor în domeniul

pescuitului (care contribuie la pescuitul excesiv), convenirea unor reguli și discipline vizând subvențiile din sfera agriculturii care distorsionează comerțul, eliminarea subvențiilor la export, reducerea taxelor vamale în sfera produselor industriale, eliminarea birocrăției la punctele vamale, extinderea oportunităților pentru sectorul de servicii, sau mai buna integrare a celor mai sărace țări în sistemul comercial global – sunt tot atâtea probleme care și-au păstrat relevanța și în ziua de azi și care nu ar avea cum să dispară de pe agenda de lucru a OMC nici dacă țările membre ar decide să abandoneze runda.

Deși în cei 10 ani de negocieri din Runda Doha țările membre au făcut progrese importante în direcția îndeplinirii unora dintre aceste obiective – de exemplu, în domeniul agriculturii –, ultima parte a drumului mai rămâne încă de parcurs. Și, în mod paradoxal, cea mai mare provocare la adresa Rundei Doha este localizată în prezent în sfera produselor industriale, și nu a agriculturii, cum s-ar putea crede (aceasta din urmă fiind "mărul discordiei" încă de la lansarea negocierilor). Dar pachetul de reforme din sfera agriculturii este ținut ostatic din cauza impasului din celelalte domenii de negociere, știut fiind faptul că încheierea runde este condiționată de finalizarea negocierilor în toate domeniile.

2.3 Rezultatele negocierilor de până acum

În cursul anului 2011, au fost avansate mai multe propuneri privind căile de depășire a impasului runde, dar acestea au eșuat. Unele dintre propuneri au pus accentul pe convenirea unui acord privind un pachet modest – focalizat pe facilitarea comerțului, reducerea subvențiilor din agricultură și măsurile adiționale de deschidere a piețelor în favoarea țărilor celor mai sărace – și amânarea subiectelor foarte controversate pentru viitor. Alte propuneri s-au axat pe nevoia fixării unui termen ferm pentru încheierea negocierilor, într-un efort de a forța realizarea compromisurilor dificile, necesare pentru salvarea runde. Pe de altă parte, numeroși observatori au solicitat factorilor de decizie politică să recunoască în mod oficial eșecul runde, să încheie negocierile și să demareze procesul de definire a unei noi agende de negociere, care să includă subiecte de relevanță mai mare pentru cercurile de afaceri.

Întrucât recunoașterea oficială a eșecului runde ar fi transmis un semnal cât se poate de neavenit într-un moment în care deteriorarea condițiilor economice pe plan global pune în pericol piețele deschise, alimentând presiunile protecționiste, cu prilejul Conferinței ministeriale a OMC din 15-17 decembrie

2011, de la Geneva, miniștrii au recunoscut *impasul* în care au intrat negocierile, apreciind ca improbabilă finalizarea simultană a tuturor elementelor rundei sub forma „unei singure acțiuni” în viitorul apropiat⁸ (WTO, 2011c). Dar, și-au reafirmat angajamentul față de continuarea agendei de lucru în vederea încheierii cu succes a rundei, conform mandatului inițial. De asemenea, s-au angajat să impulsioneze negocierile măcar în acele domenii în care pot fi încheiate acorduri provizorii sau definitive bazate pe consens, înainte de finalizarea deplină a „singurei acțiuni” și au admis nevoia explorării diferitelor abordări de negociere.

Este de subliniat că, încă din 2008, pe masa negocierilor se află mai multe rezultate pozitive, care, dacă ar fi finalizate, ar aduce numeroase beneficii economiei mondiale. Astfel:

➤ finalizarea acordului în domeniul *agriculturii* ar elimina subvențiile la exportul produselor agricole și ar reduce semnificativ celelalte măsuri de susținere care distorsionează comerțul cu produse agricole;

➤ măsurile convenite pentru *facilitarea comerțului* (reducerea birocrăției, simplificarea procedurilor vamale etc.) ar reduce costurile tranzacțiilor comerciale;

➤ acordarea unui tratament scutit de taxe vamale și contingente în favoarea celor *mai slab dezvoltate țări* este un vechi angajament, care s-ar cere onorat, și care ar contribui măcar în parte la realizarea obiectivelor de dezvoltare propuse prin agenda Runderi Doha;

➤ progresul în domeniul *reducerii taxelor vamale la produsele industriale* este mai puțin notabil. Atât SUA, cât și UE au făcut oferte care ar fi redus ansamblul taxelor vamale aplicate cu aproape jumătate, dar cele mai mari țări în dezvoltare, precum Brazilia, India și China, s-au opus oricărei noi reduceri a taxelor vamale în sectoare importante, precum mașinile, produsele chimice, produsele electronice.

Specialiștii apreciază că pachetul convenit până acum este substanțial, dar incomplet. În timp ce capitolele de negocieri vizând agricultura și facilitarea comerțului sunt foarte avansate, celelalte presupun progrese adiționale. Dar, dacă ar ajunge să fie încheiat, acordul final ar asigura liberalizarea economiei globale în următorii 10 ani (Bhagwati și Sutherland, 2011).

---

⁸ Conform mandatului de negociere stipulat prin Declarația ministerială de la Doha, înțelegerile convenite în urma negocierilor trebuie preluate sub forma „unei singure acțiuni”. Altfel spus, toate concesiile negociate în domeniul produselor industriale, produselor agricole, serviciilor, reglementărilor interne etc. se includ într-un pachet unic de reglementări, adică într-un singur acord, aplicabil tuturor țărilor membre.

Dimpotrivă, blocajul Runderi Doha este foarte costisitor. Estimările specialiștilor Băncii Mondiale arată că acceptarea rezultatelor care există deja pe masa negocierilor în materie de acces pe piață ar genera venituri adiționale în valoare de cel puțin 160 miliarde dolari anual, numai ca rezultat al reducerii barierelor comerciale (Laborde, Martin și Mensbrugghe, 2011). Această evaluare subestimează însă semnificativ valoarea acordului final, întrucât cuantifică doar beneficiile decurgând din angajamentele de liberalizare a accesului la piață. Or, Runda Doha nu se rezumă doar la accesul pe piață și, respectiv, la reducerea nivelului protecției tarifare aplicate. Ea se focalizează, în primul rând, pe stabilirea de **reguli multilaterale** în materie de politici comerciale și pe **reducerea incertitudinii** în ceea ce privește condițiile concurențiale pe piețele internaționale, prin consolidarea politicilor comerciale și a taxelor vamale, fie la nivelul celor aplicate, fie în apropierea acestora. Iar menținerea blocajului Runderi Doha înseamnă că OMC nu își poate îndeplini funcția “legislativă”, adică cea care asigură elaborarea de reguli comerciale menite a restricționa acele politici comerciale naționale care generează efecte negative (Hoekmann, 2011).

Prin urmare, OMC nu este numai forul în care țările fac un schimb de angajamente de liberalizare, ci este și vehiculul prin care guvernele lumii convin asupra regulilor jocului în materie de politici comerciale, ca și instituția prin care se monitorizează implementarea regulilor și angajamentelor negociate. Dimensiunea legislativă și cea de constrângere este foarte importantă pentru firmele angajate în comerț, fiindcă reduc incertitudinea vizând condițiile de concurență atunci când firmele exportă sau investesc. Or, incertitudinea poate fi sursa unor costuri semnificative de intrare sau de operare pe piață, având ca rezultat reducerea investițiilor și a creării locurilor de muncă.

2.4 Miza încheierii Runderi Doha

Potrivit raportului elaborat în 2011 de un grup de experți la nivel înalt (Bhagwati și Sutherland, 2011), există patru argumente principale care susțin încheierea Runderi Doha.

1. **Poliță de asigurare împotriva protecționismului în viitor.** Un acord Doha ar acționa ca un acord de consolidare a numeroaselor demersuri unilaterale de liberalizare care au avut loc după încheierea Runderi Uruguay în 1994, în sensul că o consolidare a gradului curent de deschidere a piețelor în cadrul unui acord internațional ar echivala cu o poliță de asigurare împotriva posibilelor

îngrădiri ale accesului pe piață.⁹ În prezent, există decalaje substanțiale între nivelul taxelor vamale aplicate în mod curent și nivelul consolidat al acestora în OMC. Această realitate este foarte frecventă în schemele tarifare ale țărilor în dezvoltare (și în special în cazul Indiei și Braziliei), dar caracterizează, totodată, și subvențiile din țările dezvoltate, ca și comerțul cu servicii.

2. **Reforma comerțului cu produse agricole.** Acordul Doha ar exercita un efect similar de constrângere și asupra subvențiilor țărilor dezvoltate din sfera agriculturii. Ar determina ca reforma PAC a UE din 2003 să devină ireversibilă și ar constrânge orice legislație viitoare a SUA menită a majora susținerea acordată producției agricole în cazul scăderii prețurilor produselor agricole. De asemenea, ar elimina toate subvențiile de export la produsele agricole.

3. **Lărgirea accesului pe piețe.** Acordul Doha ar asigura extinderea accesului pe piețe prin reduceri ale taxelor vamale și prin contracția cotelor de piață ale acelor țări ale căror subvenții agricole ar urma să fie retrase. Chiar și sub actuala formă neterminată, Runda Doha echivalează cu cel mai ambițios pachet de liberalizare a comerțului negociat în plan multilateral. Unele estimări indică beneficii în valoare de 360 miliarde dolari sub formă de “comerț nou”, ca rezultat al înțelegerilor convenite până acum, iar aceste beneficii ar fi substanțial majorate în cazul negocierii unui pachet adecvat vizând accesul pe piață în sfera **serviciilor** și, respectiv, **facilitarea comerțului**.

4. **Consolidarea sistemului OMC.** Un acord Doha ar proteja OMC și sistemul comercial multilateral, care ar fi prejudiciate sever în cazul unui eșec al Rundeii Doha, mai ales că această rundă a fost destinată în mod explicit integrării economiilor în dezvoltare/emergente în sistemul comercial multilateral. Colapsul rundeii ar declanșa un val de acorduri comerciale preferențiale, care ar conduce la fragmentarea sistemului comercial multilateral. Totodată, funcția OMC de mecanism legitim pentru rezolvarea disputelor comerciale pe plan internațional depinde de credibilitatea organizației ca for de negocieri comerciale. În cazul eșuării acestui mandat mai larg, va fi slăbită implicit și funcția judiciară a OMC.

---

⁹ Prin acordurile comerciale multilaterale, țările ancorează reducerile taxelor vamale și celelalte măsuri de liberalizare pentru a se proteja împotriva alunecării pe panta protecționismului în perioadele de dificultăți economice. Faptul că în recesiunea recentă nu s-a manifestat un puseu protecționist similar celui din perioada Marii Depresiuni a anilor '1930, se explică în parte și prin procedurile de consolidare a angajamentelor asumate de țările membre în cadrul OMC.

În concluzie, este evident că orice întârziere a încheierii Runderi Doha aduce mari daune economiei mondiale.¹⁰ Ofertele conținute până acum în pachetul de înțelegeri ar asigura economiei mondiale un stimulent economic în valoare de sute de miliarde de dolari anual sub formă de "comerț nou". Toată lumea ar avea de câștigat, deopotrivă țările dezvoltate și cele în dezvoltare, și în special acestea din urmă. Dincolo de șansa care s-ar pierde în cazul neîncheierii runderi în mod satisfăcător, un eșec ar cauza pagube serioase credibilității OMC, ceea ce ar afecta multilateralismul, în general. Mai mult, eroziunea rapidă a poziției OMC ca pivot al sistemului comercial ar putea precipita apariția unei situații în care națiunile s-ar simți îndreptățite să ignore normele OMC, ceea ce ar echivala cu cel mai pesimist scenariu – aruncarea sistemului comercial mondial înapoi în secolul al XIX-lea, când acesta a fost dominat de marile puteri și, desigur, cu pericolul ca țările mai mici să fie private de abilitatea de a negocia pe picior de egalitate.

Bibliografie

- Beattie, Alan (2011), Miserly Progress Made, Financial Times, December 13, 2011.
- Bhagwati, J., Sutherland, P. (2011), The Doha Round: Setting a Deadline, Defining a Final Deal, High Level Trade Experts Group, Interim Report – January 2011.
- Dadush, U., Ali, Sh. (2010), The Transformation of World Trade, Policy Outlook, Carnegie Endowment for International Peace, April 2010, Washington, D.C.
- Evenett, S., J. (2011a) (Ed.), Resolve Falter as Global Prospects Worsen: The 9th GTA Report, CEPR, Global Trade Alert, 20 July, 2011, London.
- Evenett, S., J. (2011b), Trade Tensions Mount: The 10th GTA Report, CEPR, London, November 2011.
- Hoekmann, B. (2011), The WTO and the Doha Round: Walking on Two Legs, Economic Premise, Number 68, October 2011, The World Bank, Washington D.C.
- Laborde, D., W., Martin W., van der Mensbrugge, D. (2011), D., Implications of the Doha Market Access Proposals for Developing Countries, World Bank Policy Research Working Paper 5679, June, Washington D.C.
- WTO (2010)**, The Situation of the RTA Negotiations, TN/RL/25, 6 May 2010, Geneva
- WTO (2011a)**, World Trade Report 2011, The WTO and Preferential Trade Agreements: From Co-existence to Coherence, Geneva.
- WTO (2011b)**, Report on G-20 Trade Measures (May to mid-October), 25 October 2011, Geneva.
- WTO (2011c)**, Elements for Political Guidance, Ministerial Conference, Eighth Session, Geneva, 15-17 December 2011, WT/MIN(11)/W/2, Geneva.
- WTO (2011d)**, **Lamy Looks at the** Multilateral Trading System of the Future, **NEWS: SPEECHES** - DG Pascal Lamy, 6 September 2011, Geneva
- WTO (2011e)**, Lamy Says Today's Challenge Is to Manage Change Without Conflict, **WTO NEWS: SPEECHES** - DG Pascal Lamy, 18 October 2011, Geneva
- WTO (2011f)**, As Trade Changes Rapidly, You Must Help Guide WTO, Lamy Tells Global Business, **WTO NEWS: SPEECHES** - DG Pascal Lamy, 12 May 2011, Geneva.
- WTO (2011g)**, World Trade 2010, Prospects for 2011, "Trade Growth to Ease in 2011 But Despite 2010 Record Surge, Crisis Hangover Persists", WTO PRESS RELEASES, PRESS/628, 7 April 2011, Geneva
- WTO (2011h)**, Report to the TPRB from the Director-General on Trade-Related Developments, Trade Policy Review Body, WT/TPR/OV/W/5, 9 June 2011, Geneva.

---

¹⁰ Potrivit specialiștilor Băncii Mondiale, este puțin probabil ca negocierile să fie încheiate înainte de sfârșitul anului 2013, inclusiv din cauza ciclurilor politice din mai multe țări importante (precum China și SUA) (Hoekmann, 2011).